

gebeurt volgens de situatie/ prikkel/vraag-methode, waarna een ronde verhelderingvragen kan worden ingezet. Een en ander moet zo kort mogelijk (lieft in een zin) worden geformuleerd. De begeleider kan dan één van de beschreven tools inzetten. Een aantal variaties is mogelijk en ook kan men werken met een bepaald thema of onderwerp. De schrijvers maken gebruik van enkele bekende werkvormen en geven daarbij, voor zover mogelijk, de bron aan. Vermeld wordt dat de oefeningen gericht zijn op het nadenken van de inbrenger en niet op het vinden van oplossingen.

Deel 3 beschrijft de afronding en implementatie (waarbij ook apart aandacht wordt geschonken aan ervaringen met scenarioreflectie in stagebegeleiding).

In de bijlagen staat een schema van toolkeuze en de verschillende stappenplannen. Alles zeer overzichtelijk. Mogelijk zou het noemen van de leeroriëntatie waar de tool bij aansluit, hier nog een welkome aanvulling kunnen zijn.

De kracht van het boek is dat deze op een systematische wijze is geschreven en dat er op een systematische wijze wordt gewerkt. De vrijheid om van toolkeuze te wisselen en het mikken op diepgang wordt benadrukt. Het is de vraag of deze vrijheid ook gebruikt zal worden. Het gaat volgens de schrijvers niet om probleemoplossing, maar om het aankweken van een reflectieve houding. In dit boek gaat het, conform de opdracht, om reflectie *op* het handelen. De schematische en staps-

gewijze benadering bevordert de overzichtelijkheid, maar kent ook het gevaar van een ietwat mechanistische benadering waar het aansluiten bij de ander en het proces over het hoofd wordt gezien. De creativiteit en de verrassing worden zo buiten spel gezet.

Juist de reflectie *tijdens* het handelen (ook wel reflectie in actie) wordt door mij gemist. Het is jammer dat de keuze om reflectie tijdens het handelen niet te noemen, nergens expliciet werd gemaakt. Bij reflectie tijdens het handelen kan ook gebruik worden gemaakt van wat Polanyi de *tacit knowledge* noemt. Eenieder heeft deze vorm van weten en zeker een competentie professional heeft deze vorm van praktische wijsheid.

Reflectie tijdens het handelen wordt in navolging van Schön wel vergeleken met wat er gebeurt wanneer jazzmusici, spelend met gevoel voor hun materiaal, van moment tot moment reageren op de 'sound' die ze gemeenschappelijk scheppen. Actieve, creatieve invallen en verrassing spelen een rol. Tegelijk is het moeilijk om het unieke proces van reflectie tijdens het handelen zo te beschrijven dat dit overdraagbaar en eenvoudig aan te leren valt. Laten we daarom beginnen met waardering voor wat er wel is, namelijk reflecteren op het handelen, vormgegeven in het handzame boek *Reflectietools*.

Marlies van der Linden

Jan H.G. Janssen. **De nieuwe code gedecodeerd, maatschappelijk werk en beroepsethiek**. Baarn: HB uitgeverij, 6e druk, geactualiseerd, 2007, 199 p., € 26,75
ISBN 978 90 5574 5876

Jan H.G. Janssen zal deze boekbespreking zelf niet meer onder ogen zien. In het voorjaar van 2007 overleed hij op 73-jarige leeftijd. Wel zag hij nog de hier besproken zesde geactualiseerde druk.

In 1962 verscheen de Code voor de Maatschappelijk Werker. Deze beoogde met zijn algemene regels een handvest te zijn voor een ethisch verantwoorde beroepsuitoefening. In artikel 1 werd als de belangrijkste waarde voor het maatschappelijk werk 'hulpverlening' genoemd. In ditzelfde jaar zag ook het beroepsprofiel van het maatschappelijk werk het licht. Later werd dit gevolgd door het instellen van het klacht- en tucht-recht (1991) en de mogelijkheid tot beroepsregistratie. Al eerder, in 1987, werd de eerste versie van een reflectie op de code geschreven (eveneens door Jan H.G. Janssen). In 1990 kwam er een nieuwe code en daarmee de noodzaak om deze eerste versie van reflectie te herzien. Waarom spreken van decoderen? In de code wordt in algemene termen gesproken. Bij het decoderen wordt het een en ander vertaald naar concrete en herkenbare praktijksituaties. Het decoderen geeft ook handvatten om ethische problemen te herkennen en aan te pakken. In de code van 1990 werd niet meer van hulpverlening als centrale

waarde gesproken, maar van het optimaliseren van het tot zijn recht komen van het individu in wisselwerking met zijn omgeving. Op deze wisselwerking richt zich het maatschappelijk werk.

In 2006 ligt er (na elf drukken) het vernieuwde beroepsprofiel van de maatschappelijk werker. Deze vernieuwing geeft een zeer leesbaar en genuanceerd beeld van de plaatsbepaling en stand van zaken anno 2005 van het beroep maatschappelijk werker, inclusief de taken en competenties. Het laat zien dat het beroep door zijn plaats in een dynamische samenleving voortdurend in ontwikkeling is en moet zijn, maar dat er ook ruimschoots aandacht nodig is voor reflectie op het eigen handelen van de werker. Hierbij is een code in een steeds geactualiseerde versie onmisbaar.

De nieuwe code gedecodeerd (zesde geactualiseerde versie uit 2007) bestaat, naast een inleiding, uit twee delen. Deel 1 gaat over moraal en ethiek – beroep en professie. Deel 2 behelst vijf hoofdstukken, parallel aan de artikelen die in de code worden genoemd. Er wordt begonnen met een algemeen hoofdstuk. Verreweg het grootste hoofdstuk gaat over de verhouding met de cliënt. Hierin komt de houding van de werker als belangrijkste aandachtspunt naar voren. Andere hoofdstukken betreffen samenwerking (waaronder ook die met stagiairs, vrijwilligers en mantelzorgers), de verhouding tot de organisatie en die tot beroepsgenoten.

De artikelen van de code worden steeds gerelateerd aan de praktijk

en de onderlinge samenhang wordt niet vergeten. In dit boek is de toepasbaarheid in de praktijk belangrijk. Janssen geeft aan dat hij de blotevoetenfilosofie belangrijker vindt dan op al te hoge wetenschappelijke stelten over de alledaagse praktijk van de maatschappelijk werker heen te lopen. Deze uitspraak maakt hij waar in zijn boek. Elk hoofdstuk eindigt daarom met opdrachten waarbij veel ruimte is gelaten voor casuïstiek. De casuïstiek inspireert om eigen of vergelijkbare casuïstiek te berde te brengen en de ethische aspecten eruit te lichten. Het boek eindigt met een hoofdstuk over maatschappelijk werk, taal en toekomst. Ten slotte een uitgebreide literatuurlijst en twee bijlagen, namelijk de Code voor de Maatschappelijk Werker en informatie over de Nederlandse Vereniging van Maatschappelijk Werkers.

De geactualiseerde zesde druk van *De nieuwe code gedecodeerd* is in het eerste hoofdstuk hetzelfde gebleven. Ook is het boek in strekking, toon en opbouw gelijk gebleven. Wel is meer aandacht gekomen voor professionalisering en de spanning tussen (marktgerichte) managers en professionals. De presentietheorie en outreachende hulpverlening komen eveneens aan bod.

Wat mij betreft had het niet bij de spanning tussen marktgerichte managers en professionals moeten blijven, maar had tevens aandacht besteed moeten worden aan de tijdgeest van onze samenleving waar snelheid en productgerichtheid de overhand heeft en waar

zowel de cliënt als de maatschappelijk werker deel van uitmaken en mede vorm aan geven. In onderwijsprogramma's bij maatschappelijk werk en dienstverleningsopleidingen en/of social work kan (eventueel aan de hand van thema's) het boek goed van pas komen. Casuïstiekbesprekingen tussen beroepsgenoten kunnen hun voordeel doen met deze publicatie. Het zal daarbij niet gaan om het methodisch handelen, maar vooral om het ethische perspectief. Het spreekt voor zich dat na een ethische analyse in de realiteit het methodisch handelen aan bod moet komen. Janssen kiest ervoor om niet alles tegelijk, zoals hij dat noemt, te doen. Een boek als *De nieuwe code gedecodeerd* kan helpen om bij de tijd te blijven en niet klakkeloos mee te deinen. Het boek geeft een handvat om de eigen rol in het beroep kritisch onder de loep te nemen.

Marlies van der Linden